

Konservering af en vikingetidig tørvegård midt i Reykjavik

af Per Thorling Hadsund

Midt i Islands hovedstad, under en af Reykjaviks ældste gader har, man fundet en usædvanligt velbevaret tomt efter et langhus, som kan dateres til omkring år 900. Huset hører dermed til en af de aller tidligste bebyggelser i Island. Da man ønsker at bevare og formidle det vigtige fund, vil man opbygge et underjordisk museum i kælderen til det hotel, som netop nu er under opførelse over udgravningsfeltet. Det nye museum under Aðalstræti i Reykjavik har mange lighedspunkter med Gråbrødre-kloster Museet under Algade i Aalborg. For at drage nytte af erfaringerne fra klosterudstillingen har museumsfolkene i Reykjavik indgået et samarbejde med Aalborg Historiske Museum.

Landnam

Ifølge traditionen og de skriftlige beretninger bosatte den første landnamsmand sig i Island år 874. Det var storbonden Ingólfur Arnason, som kom med hele sin husstand den lange vej fra Norge for at friste skæbnen på den nordatlantiske ø. Ingólfur kaldte stedet, hvor han lagde sin gård for Reykjavik ("røgvigen") efter de dampende varme kilder i nærheden. Så vidt overleveringen.

I forbindelse med opførelsen af hotellet i Aðalstræti foretog man i 2001 en arkæologisk undersøgelse af byggegrunden. Udgravningsfeltet ligger netop i det område, hvor traditionen placerer Ingólfur Arnasons gård, men stor var alligevel overraskelsen og begejstringen, da man omtrent halvanden meter under gaden stødte på en velbevaret tomt af et typisk nordisk vikingehus med

svagt buede vægge og en stenkranset langild på midten af gulvet. De tykke tørrevægge er bevaret i op til en halv meters højde, og både på ydersiden og indersiden er væggene på lange stræk beklædt med flere skifter af store sten. Indlejret i tørven findes spor af det såkaldte "landnamslag": et askelag fra et vulanudbrud i begyndelsen af 870'erne. Askelagets placering viser, at huset er opført kort efter. Uanset om det nu virkelig skulle være Arnasons gård, man har fundet, så må der være tale om en af de første bosættelser i den nordiske kolonisering af øen, hvilket gør tørveruinen til et centralt fund både for Reykjavik og for hele Island.

Erfaringer fra Aalborg

Man besluttede hurtigt, at hotelbyggeriet skulle planlægges, så tørveruinen kunne bevares i kælderen under den nye bygning. Samtidig begyndte man at arbejde med planer om at indrette et museum omkring hustomten under hotellet. Museumsfolk og arkitekter fra Reykjavik besøgte flere gange den dengang nyåbnede udstilling i Aalborg Gråbrødre-kloster, som både udstillingsmæssigt og især klimateknisk har mange lighedspunkter med udstillingsprojektet i Reykjavik. I begge tilfælde er der tale om ruiner eller jordlag, der skal udstilles, hvor de er fundet, og som fortsat vil have direkte kontakt til den omgivende undergrund. Væsentligst er det dog, at de nedbrudte tørrevægge i Reykjavik, ligesom jordsnittene og teglstensruinen i Gråbrødre-klostret, befinder sig meget tæt på grundvandet, og at anlæggene var mættede med jordfugt ved udgravningen. Før man kan

Resterne af den krumme tørvevæg. Foto: Per Hadsund.

planlægge en udstilling omkring et sådant fund, må man afgøre, om det er nødvendigt at bevare anlæggene våde, eller om de kan tørres ud. Det afhænger dels af, om grundvandet i området står så højt, at der er direkte kontakt til bygningsresterne, dels af hvordan en eventuel udtørring vil påvirke jordlagenes fysiske stabilitet og udseende. Før opbygningen af klosterudstillingen i Aalborg blev der udført omfattende undersøgelser af fugtforholdene omkring ruinen, og Aalborg Historiske Museum samlede en stor viden om klimastyring og konservering af fugtige ruiner og jordlag.

For at drage nytte af erfaringerne fra klostermuseet er Aalborg Historiske Museums konservator Per Thorling Hadsund fast knyt-

tet til den arbejdsgruppe, som står for opbygningen af det nye museum i Reykjavik. Sammen med konserveringstekniker Jannie Ebsen, der kender udgravningen fra en tidligere ansættelse i Island, skal der findes en metode til tørring og stabilisering af de nedbrudte tørvevægge. De skal jævnligt besøge Island for at følge den usædvanlige hustomt under hele processen frem til opbygning af udstillingen under det nye hotel.

Tørvevæggen

Vikingehuset blev bygget direkte på en bred gruset strandbred. Tørvevæggene hviler på drænende ral, men der er ikke langt ned til grundvandet. Så længe hustomten har ligget under jordoverfladen, har den derfor konstant været holdt fugtig, men under ud-

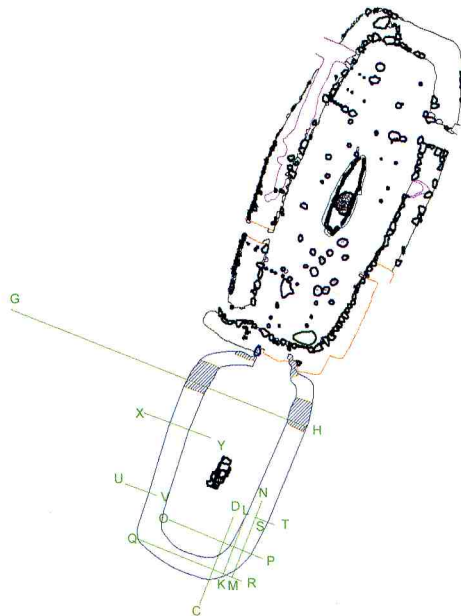

gravningen af huset erfarede arkæologerne, hvordan den nedbrudte tørv hurtigt smuldrer og skiftede farve, hvis den fik lov at tørre. Tørven er sammensat af finkornet vindaflejret vulkansk aske og organisk materiale fra de tørvedannende planter. De rødder og andre plantedele, som oprindeligt gav tørven struktur og gjorde den til et eftertragtet byggemateriale, er med tiden blevet nedbrudt til mikroskopiske og usammenhængende partikler. Den nedbrudte våde tørv virker umiddelbart fast og solid, men over 50 % af tørven udgøres af vand. Når det forsvinder ved udtørring, mister tørven næsten al sin sammenhængskraft og mekaniske styrke. Den første tanke var derfor at kapsle tørveruinen inde bag glas og bevare den ved meget høj luftfugtighed, så den ikke kunne tørre ud. Men i den høje fugtighed vil det organiske materiale i tørven hurtigt blive angrebet af skimmel, alger og andre mikroorganismer. Af denne og andre grunde har man valgt at udtørre tørveruinen, og der må så i stedet findes en metode til at stabilisere de 13 kubikmeter nedbrudt tørv under og efter tørringen.

Før opførelsen af bygningen hen over udgravningsfeltet gik i gang, blev der omkring tørveruinen bygget en stor kasse med sider af nedrammede stålprofiler og et låg af vulkansk sand, isoleringsmåtter og betonfliser. Stålkassen skal beskytte langhuset under byggeriet og forhindre at tørrevæggene og undergrunden, som nu er drænet, ikke tørrer ud før kassen igen kan fjernes og konserveringen sættes i gang. Inden man lukkede kassen over vikingehuset, blev der indsat små elektriske sonder til måling af fugtighed og temperatur i de forskellige lag. Indtil kassen igen kan åbnes er målesonderne den eneste kontakt med tørveruinen.

Den velbevarede skibsformede langild på midtens af hustomtens gulu. Foto: Per Hadsund.

Grundplan af et langhus.